

מראי מקומות- בבא קמא ע"א

- (א) **אי ר"מ, אפי' טבח בשבת- ע' ברעק"א** (מערכה, אות י"ג- ט"ו), שהביא מש"כ הדרישה, דדייק מדברי הטור דבטבח בשבת, אין החיוב מיתה והחיוב ממון חל בב"א, שהרי חייב מיתה מיד כשחותך סימן א' של הבהמה, ואילו אין החיוב ד' וה' חל עד סוף השחיטה. אלא מה שהוא פטור על הד' וה', היינו משום דהמעשה חילול שבת הוא אותו מעשה שמחייבו ממון, וא"כ פטור על החיוב ממון. וע' מה שנתקשה בזה רעק"א, וע"ש שצידד לומר דמקלקל הוא עד שעת גמר שחיטה, ולכן שפיר חיוב הממון ומיתה חלין בב"א, אולם הק' ע"ז, דהא ר"ש ס"ל דמקלקל בחבורה חייב. ולכן כ' דבאמת כל המעשה טביחה מחייבו מיתה, ואע"ג דלא התרו בו שנית על סוף מעשה הטביחה, מ"מ לא גרע מחייבי מיתות שוגגין, ולכן שפיר אמרי' דחיוב מיתה וחיוב ממון באין בב"א.
- (ב) **אמרי, בטובח ע"י אחר- יש לע', האם תי' זה** דמיירי בטובח ע"י אחר בא רק ליישב הברייתא דגנב וטבח בשבת חייב, או דלמא עכשיו יכולין גם ליישב קו' הגמ' מעיקרא כן, דמה דלוקה ומשלם כאן, היינו משום שהם ב' אינשי, וא"כ ודאי אין חסרון דאין לוקה ומשלם, שהרי ב' אנשים הם. וע' ברי"ף (כח. בדפיו) שהביא קו' הגמ' דאין לוקה ומשלם ואין מת ומשלם, ותי' דמיירי בטובח ע"י אחר, ומשמע דעכשיו כל התירוץ הוא מה דטובח ע"י אחר, ושוב אי"צ לאוקמי' מתני' כר"מ. וכ"כ הרא"ש (ו') ומסיק דמה דאמרי' דבטובח בשבת פטור, היינו משום דהו"ל שחיטה שאינה ראוי'. והק' התורת חיים, אין שייך לומר דכוונת הגמ' ליישב דמתני' רבנן ומיירי בטובח ע"י אחר, הא בעמוד ב' אמרי' מי מצית מוקמית מתני' כר"מ, וכו', ומבואר דהגמ' סבר דע"כ מתני' ר"מ היא. ועוד, אם מה דפטור בשבת הוא משום דהו"ל שחיטה שאינה ראוי', א"כ מ"ש דטובח ביו"כ חייב ד' וה', הא זהו ג"כ שחיטה שאינה ראוי' לפי ר' יוחנן הסנדלר, והניח בקו'.
- (ג) **בטובח ע"י אחר- ע' בקצות** (סוס"י רצ"ב, א') שהביא מש"כ הטור בשם הרמב"ם, דהציור הוא שעשאו שליח לשחוט בשבת. אבל המשל"מ כ' שאינו מדוקדק, שהרי ריבה הכתוב רק דיש שליח לדבר עבירה כלפי האיסור טביחה, אבל לגבי האיסור שבת לא ריבה, וכיון דשלחו לעבור איסור שבת, ממילא הדרי' להכליל דאין שליח לדבר עבירה. וביאר הקצות (כן ביאר דבריו בחי' ר' נחום אות קצא) דתלוי באיך מבינים החי' דחידשה התורה דשליחות מהני בטביחה, האם הביאור הוא דהתורה חידשה שיש שליח לדבר עבירה, דהיינו דיש להשליח לטבוח גדרי שליחות ככל שליח דעלמא, או דלמא חי' התורה הוא דאף טביחה ע"י אחר מהני, אבל אי"צ להיות בתורת שליחות דוקא, וממילא אין שליח לדבר עבירה. והנפק"מ הוא אם שלח קטן לשחוט, דאם צריך לגדרי שליחות, הא אין שליחות לקטן, אבל אם צריך רק שיהי' ע"י אחר, א"כ זה שייך גם אצל קטן. וי"ל דזהו ג"כ הביאור במח' טור והמשל"מ, המשל"מ ס"ל דצריך לגדרי שליחות ממש, וא"כ אם שלחו לשחוט בשבת, דבזה לא מהני שליחות, א"כ ממילא לא אמרי' בזה שיש שליח לדבר עבירה. אבל הטור ס"ל דהחי' הוא דאף טביחה ע"י אחר מהני לחייב הגנב, ולא שנא אם יש בה גדרי שליחות או לא, וא"כ אפי' אם שלחו לשחוט בשבת חייב הגנב. וע"ע בחי' ר' ראובן (ב"מ י"ג), שכ' ליישב שי' הטור ע"פ מש"כ בשו"ת חת"ס (או"ח פ"ד, ור"א), דבענין איסור מלאכת שבת לא שייך כל הענין של שליחות כלל, ואפי' בלא הכלל דאין שליח לדבר עבירה, שהרי התורה רוצה שיהי' גופו במנוחה בשבת, ואם שלח שליח לעשות מלאכה, ואפי' אם המעשה נתייחס אליו, מ"מ אי"ז שייך כלל לשליחות. וא"כ, נמצא דלענין שחיטה בשבת, אי"צ לומר שלא משלחו לעשותו בשבת, דאפי' אם משלחו לעשותו בשבת, סכ"ס אי"ז שליחות על המעשה שבת כלל, וא"כ ודאי לא נתבטל השליחות ע"י העבירה, שהרי העבירה לא נעשה בשליחות כלל. עוד כ' לתרץ,

השוחט בשבת וביוה"כ, אע"פ שמתחייב בנפשו, שחיתתו כשרה- הק' תוס' בחולין (יד. ד"ה השוחט), אם מיירי במזיד, א"כ איך אוכלין בשחיתתו, הרי מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיתתו. ותי' דיש לאוקמי' המשנה שם בצנעא, וכל האיסור לאכול משחיתתו הוא היכא דשחטי' בפרהסיא. ועוד תי' דמשום פעם א' לא חשיב מומר. ועי' ברשב"א ובפיה"מ להרמב"ם שם, דאי' דמיירי בשחט בשוגג. ועי' בחי' הר"ן שם דכ' שאינו נעשה מומר אלא עד גמר שחיטה, וא"כ כבר הוכשר השחיטה קודם שנעשה מומר, וא"כ שפיר מותר לאכול משחיתתו.

השוחט בשבת וביוה"כ, אע"פ שמתחייב בנפשו שחיתתו כשרה- ע' בשו"ת רעק"א (קע"ד, ד"ה ומהיאי) שהביא מה שהק' האחרונים דלפי רבא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד דאי עביד לא מהני, אמאי מהני שחיתתו, הרי אמר רחמנא דאסור לשחוט בשבת, וא"כ למה שחיתתו כשרה, הא אי עביד לא מהני. ותי' די"ל דכללא דרבא הוא רק היכא דאם הקפידה התורה שלא לעשות כן, אז אין בכח לעשות כנגד התורה, ואין במעשיו כלום, וכגון תמורה, דכיון דאמרה תורה לא יחליפנו, הי' מהראוי שאין בו כח להתפיסו בתמורה, והכא נמי אילו הי' האיסור שלא לשחוט בשבת היינו אומרים דכיון דשחיטה בעי כח גברא, אין בכחו לעשות שחיטה שהוא כנגד התורה, אבל הכא אין האיסור מחמת השחיטה, אלא דהאיסור הוא שלא לעשות נטילת נשמה, ואף בנחירה בעלמא אסור, ובזה לא שייך לומר דאי עביד לא מהני, דסוף סוף עשה הנטילת נשמה, ומצד מעשה השחיטה אין בו עבירה יותר מנחירה, ולגבי הנחירה ודאי מהני מה שעשה, וממילא שחיתתו שחיטה. ועע"ש (סי' קכ"ט) שהביא גם כעין סברא זו מהמהרי"ט, דמה דאמרי' כל היכא דאי אמר רחמנא וכו', היינו רק היכא דאם אמרי' דלא מהני, שוב לא תעבור האיסור, אבל אם אפי' אם אמרי' דאי עביד לא מהני, מ"מ יהי' עובר הלאו, א"כ בזה לא אמרי' דאי עביד לא מהני, ולכא' שייך לומר סברא זה כאן ג"כ. וע"ש עוד שכ' עוד ב' סברות בהגדרת הא' דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא

ע"פ מש"כ לחקור בהא דחידש התורה שיש שליח לדבר עבירה בטביחה ומכירה, האם הביאור הוא דאמרה תורה דעבירות אלו אינם מבטלים השליחות, או דלמא הביאור הוא דכדי להתחייב בד' וה' אין צריך שליחות חשוב כ"כ, וסגי ב"שליחות גרוע". ועפ"ז כ', דאם אמרי' דטביחה ומכירה סגי בשליחות גרוע, א"כ י"ל דאפי' אם שלחו לעשות הטביחה ומכירה ע"י עבירה אחרת, וכגון חילול שבת, מ"מ שפיר י"ל דמ"מ חל השליחות של הטביחה ומכירה, וחייב המשלח בד' וה'.

מה מכירה ע"י אחר- פרש"י, דהיינו דאינה מתקיימת אלא ע"י אחר, הגנב מוכר והלוקח לוקח. והק' השלנל"מ (קידושין מג.), הא שם הגנב עצמו הוא המוכר, ומהכ"ת דאם מוכר ע"י אחר דיהי' חייב (וע' בקהלות יעקב [קידושין כ"ז, ד"ה והנה לקמן] בישוב דעת רש"י, דכ' דכיון דמעשה קנין נעשה ע"י הלוקח [דעושה משיכה וכדו'], א"כ חשיב דנעשה ע"י אחר). עוד הביא ממי שפי' דמכירה ע"י אחר היינו דאורחא דמכירה הוא ע"י סרסור, וכ' דגם זה לא נהירא. ולכן הוא פי' דבעצם במכירה אין שייך אשד"ע, דמה עשה השליח, הרי הבהמה כבר נגנב, וא"כ ודאי מהני מכירה ע"י שליח, שהרי לא עשה השליח כלום, משא"כ בטביחה, דהזיק ממון חברו, וא"כ ה"א דאשד"ע, ולכן ילפי' ממכירה דמהני ע"י אחר, וממילא ע"כ לא אמרי' בטביחה אשד"ע [ולכא' מבואר מלשון קושייתו דאם אמרי' יש שליח לדבר עבירה או השליח פטור, ודלא כדברי התור"ד שם (מ"ב), דלומדין ממכירה דהשליח פטור, דהיינו דיש שליח לדבר עבירה].

מי איכא מידי דאילו עביד איהו לא מיחייב, ועביד שליח ומיחייב- פי' בשטמ"ק בכתובות (לג:), אף דהתורה ריבתה שליח בטביחה ומכירה, מ"מ כיון דהשליח אתי מכח המשלח, איכא למימר דדוקא כשמחייב המשלח אילו עביד לה, אז ודאי כדעבד לה השליח נמי חייב, דשלוחו של אדם כמותו, אבל מי איכא מידי דאלו עביד לה המשלח לא מיחייב, ואילו עביד לה שליח יהא חייב המשלח, ומי עדיפא כח השליח טפי מהמשלח עצמו.

מההרש"ל מש"כ תוס' לקמן (עב: ד"ה דאי) לחלק בין מה שחשיב לאו דידי, דזה שפיר אמרי' לענין איסורים דרבנן, דכיון דאסורים מדרבנן, אמרי' דלאו דידי הוא אף מן התורה, ובין אם הדבר חשיב שחיטה שאינה ראוי' או לא. וכפשוטו יש לפרש הא דאינו שלו באיה"נ דרבנן בב' אופנים, או משום דכיון דבפועל אסור בהנאה, ממילא אין לו שום שוויות, דבפועל אינו יכול לעשות עמה כלום. או דלמא, מדין הפקר ב"ד הפקר, הפקיעו ממנו הבעלות, והוי כמו איסורי הנאה דאורייתא. אבל זה אינו מיישב אלא לענין הא דחלוק שחיטה שאינה ראוי' מאיסורי הנאה דרבנן, אבל אינו מיישב החילוק בין סוגיין למש"כ הרמב"ם לענין אונס. וע' בשטמ"ק בכתובות (לד.), שהעיר בזה, דבכל גוונא דאסור באכילה, אינה ראוי' מקרי, וכיון שכן, מאי בעי הגמ' מאי טעמייהו דרבנן דפטרי, הא ודאי פטרי, משום דאינה ראוי' הוא. ותי' דלא גזרי רבנן אלא להחמיר, ולא להקל עליו לפטרו מד' וה', ולכן חייב ד' וה'. ובאמת לשון הגמ' משמע כן, דהק' "אמאי פטרי רבנן", ולא הק' ליחייב, או אמאי פטור, וא"כ משמע דזהו הקו', דכיון דמה שאינו ראוי' הוא רק מדרבנן, א"כ למה יפטרו אותו רבנן מד' וה'. ובאמת חידוש הוא קצת, דהא לכאור' הפשטות הוא דכיון דחז"ל אמרו דאינה ראוי', א"כ אין אנו צריכין לדון על כל תוצאה ותוצאה, ואם יצא ממנו קולא, יצא, ומדברי השטמ"ק נראה דלא ס"ל כן.

(י) כיון דשחט בה פורתא אסרה, אידך איסורי הנאה הוא, ולא דמרי' קא טבח- העיר הקובץ שעורים (לז) דבסוכה מבואר דאיסורי הנאה אית בהו בעלים, רק דאין להם דין ממון, וצריכין לומר דמה דאמרי' דלאו דמרי' קא טבח, היינו דלית בהו דין ממון, ובנוקין אי"צ לשלם אא"כ אית בהו דין ממון בהחפץ הניזוק. וע"ע בבית הלוי (א', מ"ח, ט') דהוכיח דאיסורי הנאה אינם הפקר, רק דהוי כיאוש, פירוש כמו אבדה שנתיישו הבעלים ממנה [ואף דלכאור' יאוש ברשות היא, דלא מהני, מ"מ י"ל דזהו כוונתו דהוי כמו אבדה, דכיון דאסור לו בהנאה, הו"ל כמי שאבדה], ומ"מ הרי הם שלו עדיין עד שיזכה בהן אחר. ובזה כ' לבאר סוגיין, דאף דבשעה ששחט עדיין לא יצא השור מרשות בעלים, מ"מ הא

מהני, או דהיכא דיומא קגרים שאסור לעשות, בזה לא אמרי' דאי עביד לא מהני. א"נ, היכא שיש איסור כללי, כמו לא תעשה כל מלאכה, דא"א לומר דכוונת התורה לומר שאין לו כח לעשות איזה דבר, אלא דע"כ כוונת הפסוק לומר דאסור לעשות כן, כמו עשיית מלאכה בשבת, בזה לא אמרי' דכל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. ועע"ש דדן אם קיי"ל דאי עביד לא מהני או לא.

(ח) הוא קדש ואין מעשיו קדש- ע' בשו"ת חות יאיר (ריש סי' קמ"ב, ד"ה רק) שהעיר מכאן על דברי הט"ז (יו"ד קי"ז, א') שכ' דכל מקום דהתירה התורה בפירוש, אין בכח חכמים לאוסרו, שהרי כאן הרי התורה התירה בפירוש מעשה שבת, ומ"מ החמירו חז"ל לאסור מעשה שבת כדי שלא יבואו אחרים וילמדו ממנו, והניח בקו'.

(ט) אלא למ"ד דרבנן, אמאי פטרי רבנן- לכאור' משמע מסוגיין דכל היכא דאמרה תורה דצריך להיות איזה דבר "ראוי" או "אינו ראוי", אינו תלוי אלא אם הוא ראוי כלפי התורה, ולא אמרי' דאם רבנן אוסרין, דכיון דבפועל אינו ראוי, ממילא חשיב שאינו ראוי אף מן התורה, אלא הכל נדונין כפי מה שהוא ראוי מן התורה. אולם ק', הא כ' הרמב"ם (נערה א', ה') לענין הא דהמאנס חייב לישא אנוסתו, דאם היא אסורה עליו, אפי' באיסור דרבנן, הרי"ז לא ישאנה, דכתי' ולו תהי' לאשה, אשה הראוי' לו. וע' במשנה למלך שם, שהאריך בענין זה, הא דאינה ראוי' מדרבנן, אם זה חשיב דאינה ראוי' אף מן התורה, או לא. ולכאור' משמע דהוי גמ' מפורשת כאן, דלא אמרי' דחשיב אינה ראוי' מן התורה. ובאמת יש ב' אופנים להק' קו' זו. יש להק' כמו שהק' המהרש"ל בכתובות (לד.), דהא קיי"ל דהמקדש אשה באיסורי הנאה דרבנן, דאינה מקודשת, אף דאסורים בהנאה רק מדרבנן, אלמא דמה שהוא אסור מדרבנן, הוי כאילו אסור אף מן התורה. וכ' דבשלמא לפי הרא"ש דזהו רק בחמץ משש ולמעלה, דשייך בהו איסור דאורייתא, א"ש, דכאן לא שייך בהו איסור דאורייתא כלל, אבל לפי הרמב"ם דאינו מחלק, צ"ע. והרש"ש שם כ' דנעלם מדברי

ובזה שייך שיועיל הודאה לא' ולא להשני. ועוד כ' לתרץ דמיירי שהודאה לא' מהן בפני עדים, אבל שלא בפני ב"ד, ופרעו הקרן, ונמצא דפטור מן הקנס, דכיון דחזרה קרן לבעלים קודם שהעידו עדים על חיובו, שוב אינו חייב בקנס. אבל הודאה זו לא מהני לפוטרו מן החיוב על חבירו, כיון שלא הי' בב"ד. אלא דכ' דק' לומר כן, דהא א"כ הול"ל דקדם ופרע לא' מהן, דזהו הפטור, ולא ההודאה.

(יד) **א"ל חמשה בקר אמר רחמנא, ולא חמשה חצאי בקר- הק' השטמ"ק** (לעיל סב:) בשם התוס' שאנץ, א"כ למה לא תנינן במתני' ג"כ דזהו נכלל הדברים שמרובה כפל יותר מד' וה', שהרי בכפל ודאי יהי' צריך לשלם החצי כפל להשותף, שאין שום מיעוט אצל כפל. ותי' דכיון שזהו רק אם הודה, לכן לא חשיב שיור במה שאינו נכלל בהמשנה. וכ' עוד תירוצים, ע"ש.

עכ"פ יאוש הוי עי"ז דנאסר בהנאה, וממילא מותר לכ"א לטלו, וא"כ לא עבר שום איסור בשחיטה, והוי הגמר של שחיטה בהיתר גמור, וליכא טביחה כולו באיסור.

(יא) **איך איסורי הנאה הוא, ולא דמרי' קא טבח-** לכאו' יש להעיר, למה צריכין להאי סברא דלאו דמרי' קא טבח, לכאו' אי"ז שחיטה כלל, שהרי כתותי מכתת שיעורי', כיון דאיסורי הנאה הוא, ולית בזה שיעור שחיטה, דהיינו רוב סימנין, וא"כ לא הוי שחיטה כלל. וע' ברעק"א (והוא משו"ת קס"ה, והובא בחי' כאן) שכ' דלא שייך כאן שיעור כמו בשאר דוכתי, דדין שיעור כאן הוא רק שצריך לשחוט רוב הסימנין במציאות, ובזה לא שייך היסוד דכתותי מכתת שיעורי'.

(ב) **גנב שור של שני שותפין, וטבחו והודה לא' מהן, וכו'- כ' השערי ישר** (ז', סוף פרק כ"ב) דמה דלא שאל הגמ' לענין אם א' מהשותפין תובעו והביא עדים, האם צריך לשלם לו הקנס, האם אמרי' דזה נחשב חמשה חצאי בקר או לא, היינו משום דרק אם כבר נפטר מחצי א' לגמרי חשיב חצאי בקר, אבל אם לא נפטר, ואיכא עליו דין כל תשלום ד' וה', זה לא חשיב חצאי בקר, אף אם בפועל אינו משלם אלא חצי תשלומין.

(ג) **והודה לא' מהן, וכו'- הק' התוס' רי"ד**, כיון דהודה לא' מהן, מה שייך שיכפור עוד לשני, ואם תאמר שתבעו בפני ב"ד אחר וכפר לו, מ"מ כיון שהודה לחבירו בב"ד הראשון, הרי תועיל אותה הודאה לפוטרו גם בב"ד השני למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור (אולם ע' בקצות [ש"נ, ב'] דהביא שכ' הב"ח תי' זו דב"ד אחר, וכ' הקצות להוכיח דבאמת כל הדין דהודאת בע"ד פוטרו מקנס הוא רק באותו ב"ד, אבל בב"ד אחר באמת אינו פוטרו, וא"כ שפיר יש לחייבו בב"ד אחר אם כפר להשותף). וכ' לפרש דמיירי שיש עדים שלקח השור, אלא דלא היו העדים יודעים של מי הוא השור, וא' מן השותפין אמר דבאמת חצי השור של הגנב הוא, וחצי שלי, והגנב הודה לו על זה. ושוב בא השותף האחר ותבע להגנב ואמר לו שאין לך שום חלק בה, והחצי האחר שלי, ועי"ז כפר הגנב,